

## BALANSWAARDERING VAN FABRIKATEN EN HALFFABRIKATEN

door A. J. A. van der Heide

In een artikel in het M.A.B. van Mei 1957 geeft N. D. de Ridder enkele beschouwingen over de fiscale balanswaardering van fabrieken en halffabrieken naar aanleiding van het arrest van de Hoge Raad dd. 30 Mei 1956 (B.N.B. 1956/222). In dit arrest wordt gesteld, dat ten behoeve van de fiscale balanswaardering het constante deel van de algemene bedrijfskosten niet moet worden gerekend tot de voortbrengingskosten van fabrieken en halffabrieken.

Het zij mij vergund aan de beschouwingen van De Ridder enkele toe te voegen en tevens de juistheid van de conclusies van schrijver te toetsen.

Wanneer in een tijdvak de produktie aan de norm, welke vooraf is gesteld, heeft voldaan, zijn wij gewend de constante kosten aan te merken als voortbrengingskosten van deze produktie. Blijft de produktie beneden de norm dan onderscheiden we een te lage produktie of een te dure produktie. Te duur is de produktie als gevolg van opgetreden verspillingen, welke zowel betrekking kunnen hebben op de variabele als op de constante kosten. Bij een te lage produktie treden de verliezen alleen op in de constante kosten.

Hieruit blijkt dus, dat de vraag, of de constante kosten deel uitmaken van de voortbrengingskosten eerst kan worden beantwoord als we weten of de normale bezetting is bereikt.

Nu kunnen wij ons afvragen, waarom wij de omvang van de produktie voor de beoordeling van de constante kosten als toetssteen gebruiken. Ik geloof, dat hier ook het meningsverschil met de Hoge Raad naar voren komt.

De uitspraak van de Hoge Raad kunnen wij ook zo lezen, dat de constante kosten niet moeten worden beschouwd als voortbrengingskosten van de produktie, maar als voortbrengingskosten van het *verkochte deel* van de produktie. Immers in dat geval drukt niet een deel van de constante kosten op de niet-verkochte produktie, dus de voorraden fabrieken en halffabrieken, zodat dit deel ook niet geactiveerd mag worden op de balans.

Zo hebben we dan naast elkaar staan de gedachte, dat de constante kosten in verband worden gebracht met de normale bezetting en de andere gedachte, dat de constante kosten in verband worden gebracht met de normale omzet.

Dat de constante kosten in verband worden gebracht met de (normale) omzet is niet zo'n vreemd begrip voor ons. In een handelszaak zullen we deze gedachte steeds aanvaarden. Het zou mogelijk zijn in de balans een actiefpost op te nemen voor het deel van de constante kosten, dat drukt op de onderhandelingen, welke door de afdeling verkoop zijn gevoerd, maar per balansdatum nog niet tot een definitieve afronding zijn gekomen. Gebruikelijk is toch wel deze kosten ten laste te brengen van het afgesloten boekjaar en zo verschijnen de voorraden tegen inkoop prijs op de balans.

En ook in het industriële bedrijf passen we deze gedachte toe, zij het, dat we dan in onze beschouwingen moeten betrekken het systeem van interne leveranties. Maatstaf voor de beoordeling van de constante kos-

ten is dan de „omzet” geleverde prestaties van de ene afdeling aan de andere afdeling. Inkoopprijs voor de ene afdeling is dan de kostprijs van de andere afdeling. In deze kostprijs is begrepen een aandeel in de constante kosten en zo verschijnen deze kosten als deel van de voortbrengingskosten van fabrikaten en halffabrikaten op dezelfde wijze op de balans als bij het niet-industriële bedrijf de inkoopwaarde van de voorraad handelsgoederen in de balans wordt opgenomen.

Uit een en ander blijkt wel, dat de uitspraak van de Hoge Raad, dat de constante kosten voortbrengingskosten zijn van de omzet, zich nauw aansluit aan de praktijk in het bedrijfsleven. De interne leveringen in het industriële bedrijf worden echter niet als omzet aanvaard.

Wij menen, dat in het artikel van De Ridder dit meningsverschil als zodanig niet voldoende naar voren komt. De Ridder wil ons overtuigen, dat het standpunt van de Hoge Raad juist is, door te stellen, dat door het waarden van voorraden fabrikaten en halffabrikaten met inachtneming van een deel van de constante kosten, de winst eerder tot uitdrukking wordt gebracht, dan deze in feite gerealiseerd wordt. Als voorbeeld, dat de winst te vroeg gerealiseerd wordt, wordt ook genoemd de winst, welke begrepen is in de bedragen, welke nog van afnemers zijn te ontvangen op balansdatum. Wij veronderstellen, dat hier bedoeld wordt, dat de winst wel reeds gemaakt is, maar dat deze winst is belegd in de vorderingen en voorraden van het bedrijf. Het is m.i. echter beter om hier onderscheid te maken tussen de ruiltransacties en de beleggingstransacties, zij het dat deze laatsten gedwongen kunnen zijn. Het zijn echter twee handelingen met elk een eigen risico en wij zouden willen stellen, dat een verlies op de belegging in het nieuwe jaar niet de winst van het voorgaande jaar kan beïnvloeden. Het kan zijn, dat reeds in het afgesloten jaar de belegging niet waardevast is gebleken. Het verlies dat daaruit voortvloeit wordt dan via de afschrijvingen op debiteuren en incourante voorraden in de resultatenrekening opgenomen.

Een ander bezwaar tegen het voorbeeld van De Ridder is, dat daaruit niet duidelijk blijkt, dat in het eerste en in het laatste jaar de productie beneden de norm is gebleven. Wanneer hij hierop had gewezen was ook tevens de oorzaak van de lagere winst in het laatste jaar aangegeven en was hij waarschijnlijk niet tot de uitspraak gekomen, dat in de voorgaande jaren teveel winst is berekend. Bovendien is het niet mogelijk de jaarwinst te zien als een deel van de totale winst. Wel kunnen we zeggen, dat de totale winst te zijner tijd zal bestaan uit de som van de jaarwinsten. Zou de jaarwinst afhankelijk zijn van de totale winst, dan zouden wij de resultaten van de toekomst moeten kennen om de jaarwinst van het afgelopen tijdvak te kunnen bepalen. Daarom is het ook niet juist te stellen dat de jaarwinst in een vroeger tijdvak (bij De Ridder b.v. het 9e jaar) te hoog is bepaald, als in het volgende jaar (het 10e jaar) blijkt, dat de behaalde winst in dat jaar niet even hoog is als in het voorgaande jaar.

Wanneer wij ons standpunt tegenover de uitspraak van de Hoge Raad willen bepalen, zullen we dat alleen kunnen doen door een antwoord te geven op de volgende vragen:

- a. Zijn de constante kosten voortbrengingskosten van de omzet of zijn ze mede voortbrengingskosten van de productie.
- b. Is het juist om bij het handelsbedrijf een andere methode toe te passen dan bij het industriële bedrijf.

Het is duidelijk, dat het deel van de constante kosten, dat drukt op de afdeling verkoop buiten beschouwing blijft.

Zij die de constante kosten zien als kosten van de omzet zien deze kosten als absoluut constant. Deze kosten zullen er zijn, totdat het bedrijf geliquideerd is. Daar in de laatste phase niet, althans minder, zal worden geproduceerd, zouden in het laatste jaar belangrijke verliezen ontstaan als men de kosten dan moest toerekenen aan die geringe produktie. In het geval de winsten van de voorgaande jaren geheel zouden zijn uitge-deeld, zouden deze verliezen zelfs niet kunnen worden opgevangen.

Wij betwijfelen het echter dat de constante kosten zo absoluut constant zouden zijn, dat het uitvallen van de produktie geen invloed zou hebben op de hoogte van deze kosten. Bij een critische beschouwing zal blijken, dat bepaalde constante kosten geheel zullen wegvallen, andere gedeeltelijk, terwijl een derde groep eerst zal wegvallen bij liquidatie van het bedrijf.

Overigens is het de functie van het algemene reservefonds bijzondere verliezen op te vangen, waartoe dit fonds dus gevormd is.

Uitgaande van de leer van de vervangingswaarde, moeten de voorraden op de balans, voor zover ze deel uitmaken van de economische voorraden, worden gewaardeerd naar de vervangingskosten. Dit houdt in, dat de constante kosten, voor zover deze opnieuw zouden moeten worden gemaakt, wanneer de fabrikaten en halffabrikaten zouden moeten worden vervangen, deel uitmaken van de vervangingskosten en dus moeten zijn begrepen in de actiefpost op de balans.

Voor de voorraden in het handelsbedrijf zal de vervangingsprijs evenwel neerkomen op de prijs op de inkoopmarkt, zodat hier dus geen activeren van een deel van de constante kosten mogelijk is.

Bovendien kunnen we daar nog aan toevoegen, dat in het handelsbedrijf de constante kosten doorgaans een veel geringer percentage van de omzet uitmaken en daarom bij balansopmaken verwaarloosd kunnen worden.

Kort samengevat kunnen we dus dit stellen:

dat de uitspraak van de Hoge Raad in vele gevallen nauw aansluit aan de praktijk (het gedeelte dat drukt op de omzet);

dat evenwel het principieel niet juist is, dat de constante kosten in haar geheel ten laste van de omzet worden gebracht;

maar dat het alleen in die gevallen, waarbij het gaat om belangrijke bedragen, de moeite loont en dan ook geboden is een deel van de constante kosten te reserveren.